

НАПРЯМИ ІНТЕНСИФІКАЦІЇ РОЗВИТКУ ТРАСТОВИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

DIRECTIONS OF INTENSIFICATION THE TRUST SERVICES DEVELOPMENT IN UKRAINE

Стефанів І.Ф.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансового менеджменту та страхування,
Тернопільський національний економічний університет

У статті окреслено основні принципи, методи інтенсифікації трастових послуг в Україні. Увагу сконцентровано на окремих аспектах ефективності управління ресурсами суб'єктів господарювання. Сформовано критерії результативності процесів управління довірчими активами. Запропоновано механізми вдосконалення системи контролю за трастовими операціями.

Ключові слова: фінанси, фінансові ресурси, трастові послуги, фінансова політика, ефективність.

В статье обозначены основные принципы, методы интенсификации трастовых услуг в Украине. Внимание сконцентрировано на отдельных аспектах эффективности управления ресурсами субъектов хозяйствования. Сформированы критерии результативности процессов управления доверительными активами. Предложены механизмы совершенствования системы контроля за трастовыми операциями.

Ключевые слова: финансы, финансовые ресурсы, трастовые услуги, финансовая политика, эффективность.

The article outlines the basic principles and methods of the intensification the trust services in Ukraine. Attention focuses on the basic aspects of resource management efficiency of business entities. Performance criteria for trust asset management have been formed. Mechanisms for improving the system of control over trust operations have been considered.

Key words: finance, financial resources, trust services, financial policy, efficiency.

Постановка проблеми. Подальший розвиток кредитного ринку України, зростання рівня ефективності функціонування банків вимагають зміни напрямів та методів їх діяльності, розширення їх впливу на економічну систему. Цього можна досягнути за рахунок модернізації власного бізнесу, формування нових видів послуг та розвитку вже наявних. Реальність свідчить про те, що значна частина звичних банківських послуг втрачає цінність через появу систем дистанційного управління активами, що підштовхує кредитні установи до формування нових видів відносин з клієнтами, оскільки значна їх частина прагне й надалі нарощувати вартість власних ресурсів у кредитній системі, передаючи функції з їх управління професіоналам, які здатні утримувати та підвищувати їх вартість упродовж тривалого періоду часу. Отже, відбувається нормалізація системи поточного управління капіталом.

Сьогодні в Україні вже сформувалась певна кількість користувачів кредитних послуг, що не потребують різкого нарощення капіталу, а зацікавлені у його збереженні з урахуванням сили впливу зовнішніх факторів, спрямованих на

постійне здешевлення вартості активів. Клієнти потребують сталої банківської системи, яка здатна утримувати вартість їх активів, мінімізуючи супутні ризики [1, с. 49]. Це можна забезпечити, використовуючи довірчі операції. Зміна діючих підходів до їх застосування, розвиток системи інформатизації суспільства про їх можливості та переваги здатні активізувати банківську діяльність, сприятимуть залученню нових клієнтів, розширенню сфери впливу банків на економічну систему, зміні структури послуг за рахунок ліквідації неприбуткових та запровадження дохідних.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням різноманітних аспектів діяльності ринку банківських послуг присвячені праці вітчизняних та іноземних науковців і практиків, що пов'язані з пошуком оптимальних методів управління кредитними установами, оновленням інформаційної та наукової бази, реструктуризацією банківською системи загалом.

Проблемам розвитку банківської системи присвячені праці М.Д. Алексеєнка, О.В. Васюренка, В.В. Вітлінського, О.В. Дзюблюка, О.А. Кириченка, А.М. Мороза, М.І. Савлука та інших вче-

них. Науковцями сформовані основні теоретико-методологічні основи розвитку банківської системи України.

Виділення невіршених раніше частин загальної проблеми. Проте, на наш погляд, окремі теоретичні аспекти ефективності процесів трансформації системи банківських послуг потребують подальших досліджень.

Формування цілей статті (**постановка завдання**). Метою статті є дослідження основних аспектів процесів розвитку ринку банківських послуг та формування пропозицій щодо вдосконалення його функціонування.

Виклад основного матеріалу дослідження. Одним з факторів, що визначає необхідність використання активних операцій банків, є формування ефективної системи управління рівнем ліквідності активів, тому можна стверджувати, що зниження контролю у цій сфері приводить до зменшення рівня прибутковості. Менеджменту банку необхідно постійно контролювати обігові процеси для утримання його рівня. Цього можна досягнути за рахунок використання додаткових фінансових продуктів та послуг, за збереження оптимального рівня витрат грошей та часу. За такого стану банк здатен нормалізувати фінансові потоки, оптимізувати структуру активів, стабілізувати прибутковість.

Посилення рівня конкуренції підштовхує суб'єктів господарювання до пошуку та пропозиції нових товарів і послуг [7, с. 7], формування ефективних методів їх просування на ринок, вдосконалення клієнтської бази, зміни форм та методів її управління, розвитку інформаційних та дистанційних систем управління активами. Кожен суб'єкт господарювання, функціонуючи в умовах нестабільності, намагається диверсифікувати власні ресурси з метою стабілізації рівня прибутковості та мінімізації витрат. При цьому увага також приділяється процесам удосконалення фінансово-господарської діяльності, посиленню власного впливу на ринок, збереженню конкурентних переваг. Тільки так можна знизити рівень фінансових ризиків. Ті суб'єкти економічних відносин, що не здатні розвиватися функціонально до змін зовнішнього середовища, втрачають темпи власного розвитку, рівень їх прибутковості постійно знижується аж до моменту, коли вони не здатні обслуговувати операційні процеси.

Як правило, додаткові види діяльності, супутні до основної, які не вимагають значних витрат на їх супровід, формують паралельний потік грошей, вирівнюючи загальний рівень дохідності суб'єкта господарювання. Для кредитних установ таким видом послуг можуть слугувати трастові, створюючи пропозицію нових послуг користувачам кредитної системи. Використовуючи їх кредитний ринок, вони формують професійно-орієнтовану інформаційну систему, завданням якої є підвищення ефективності управління активами клієнтів банків з огляду на законодавчі обмеження у їх діяльності.

Загалом сьогодні потреба в трастових послугах визначається:

- недостатнім рівнем дохідності поточних банківських операцій;
- невисоким рівнем ефективності непрофесійної системи управління майном;
- ускладненням інформаційної складової системи управління активами;
- зміною структури доходів банківських установ.

Отже, використовуючи трастові послуги, кредитні установи можуть:

- формувати додаткові джерела доходу;
- розширювати клієнтську базу;
- управляти значними обсягами капіталу, а за рахунок ефекту масштабу нарощувати прибуток;
- посилювати власний вплив на ринок банківських послуг за рахунок зростання обсягів коштів в обігу.

Споживачам банківських послуг траст надає такі переваги:

- можливість зниження рівня ризикованості операцій з майном;
- отримання відсотків по операціях з активами (власники можуть знижувати рівень поточних інфляційних збитків);
- можливість реалізовувати власні цілі з використанням банківської системи.

Оскільки довірчі операції здійснюються за рахунок коштів замовника таких послуг, то значною мірою їх типологія та структура визначаються потребами в професійному обслуговуванні клієнтів та здатністю банківської системи забезпечити появу таких послуг. Як правило, значна частина трастових операцій супроводжується витратами клієнта й має цільовий характер. Отже, клієнти банку мають право вимагати дій з покриття поточних чи капітальних витрат одночасно з приростом або збереженням вартості майна в обігу. Така система може бути реалізована кредитною установою за рахунок запровадження комплексного підходу з управління усіма активами клієнта та з урахуванням середнього рівня дохідності фінансово-кредитних операцій за весь термін трастової угоди. Оскільки витрати користувача послуг значною мірою є доходом банку, то він зобов'язує останнього покрити суму клієнтських витрат за рахунок сум майбутніх доходів.

Загалом трастові послуги формують низку інформаційних систем, які заміщують непродуктивні та неприбуткові банківські операції, реструктуруючи ринок банківських послуг. Оскільки траст передбачає концентрацію капіталу й передачу його в професійне управління, то він здатен трансформувати перерозподільні процеси. За його допомогою можна вирівнювати вартість банківських операцій, що сприяє стабілізації ринку банківських послуг та розвитку ринку інвестиційних інструментів. Він може слугувати фактором поживлення кредитного

ринку. Використовуючи траст, ринок позбавляється непрофесійних учасників, віддаючи перевагу професійним. За таких обставин ризикованість банківських операцій знижується, стабілізуються ціни, адже ринок відновлює відносну рівновагу. Загалом можна стверджувати, що попит на інформаційні, фінансові та кредитні послуги, як правило, зростає разом з ускладненням системи суспільних відносин.

Недостатній рівень диверсифікації кредитних послуг, низький рівень довіри до банківської системи та доходів населення приводять до удорожчання кредитних послуг. Значна кількість людей не здатна використовувати кредити для задоволення потреб через їх дорожнечу. Тому великий обсяг кредитних ресурсів перебуває поза обігом, що не приносить їх власникам прийнятної рівня доходу. З іншого боку, більшість суб'єктів господарювання не може використовувати кредит як власне джерело економічного зростання, що знижує рівень оборотності кредитних ресурсів. За таких умов банки змушені реструктурувати власні фінансові потоки, щоб забезпечити прийнятний рівень рентабельності. Частина кредитних ресурсів переспрямовується у фінансові операції та супроводжуються значним рівнем ризику. Банкам доводиться нарощувати масштаби диверсифікації для вирівнювання його величини, через що знову ж таки знижується дохідність. За таких умов кредитні установи можуть використовувати трастові операції, які здатні бути постійним додатковим джерелом доходів. Їх широке використання здійснюватиме значний вплив на процеси інтенсифікації операцій на фінансовому, кредитному, товарному та інформаційному ринках, формуючи пропозицію новітніх послуг та реалізуючи супутній попит.

Диверсифікуючи структуру послуг, кредитні установи підвищують рівень власної фінансової стійкості, що позитивно впливає на результати господарської діяльності. Посилюючи попит на фінансові ресурси, вони формують додатковий центр акумулювання та перерозподілу ресурсів, що неодмінно зацікавить клієнтів з тимчасовим вільним залишком грошей. Окрім того, з'являється додаткове джерело монетизації ресурсів, що дає змогу підвищити їх ліквідність.

Усі кредитні установи, що нарощують спектр надаваних послуг, мають можливість збільшувати вартість капіталу, зміцнюючи власні позиції на ринку, використовуючи активні операції, розширюючи клієнтську базу, формуючи прийнятний рівень ліквідності та дохідності власних операцій. Оборотність значних обсягів активів можна пришвидшити за допомогою фінансового ринку України, який постійно розвивається. Тут одним з напрямів розвитку трастових послуг є управління портфелем цінних паперів. Як правило, банки мають достатні обсяги та якість інформації щодо напрямів розвитку економічної системи та здатні ефективно управ-

ляти вартістю цінних паперів, переспрямовуючи фінансові потоки в найбільш прибутковій сфері економіки. Об'ємні системи з управління рухом фінансових потоків можуть бути більш ефективними тут за рахунок ефекту масштабу.

Ефективним напрямом розвитку трасту є інтенсифікація процесів управління фінансовими активами приватних та корпоративних клієнтів. Оскільки кредитні установи здійснюють оперативне управління фінансовими ресурсами на ринку й мають оперативну інформацію про його стан, напрями та темпи розвитку, вони здатні більш ефективно управляти капіталом, ніж значна частина приватних інвесторів, яким важко приймати зважені та правильні рішення за умов відсутності інформації. Непрофесійне управління активами вимагає додаткових затрат часу, ресурсів та ускладнює процедуру залучення ресурсів в обіг. Затримка в реакції на зміни в кон'юктурі ринку, ускладнення процедури введення ресурсів в обіг та їх виведення з нього, необхідність ґрунтовних знань процесів на фінансовому ринку ускладнюють процеси управління капіталом. Це одна з причин того, чому така форма управління активами, як правило, є збитковою для приватних осіб. Помилкові висновки та дії, сформовані на недостовірних даних, породжують прямі втрати, що спотворює інформаційну складову ринку. Кредитні установи здатні швидше, з вищим рівнем професіоналізму та ефективності управляти ресурсами, дотримуючись умов їх збереження. Вони мають більше альтернатив у виборі рішення про інвестування, отже, середній рівень дохідності аналогічних операцій порівняно з дохідністю операцій приватних інвесторів є вищим. Надаючи майно в траст, приватний інвестор звільняється від ризику в обмін на передачу винагороди й отримує відсоток на ресурси в обігу, що є позитивним моментом для нього. З іншого боку, додаткові відсоткові доходи, досвід, нова інформація та розширення клієнтської бази є позитивними аспектами трасту для банків [1, с. 50].

Сучасна практика виділяє такі найбільш важливі напрями розвитку довірчих послуг (рис. 1).

На наш погляд, банкам варто приділяти більше уваги управлінню активними трастами, оскільки такі операції дають банку значну свободу дій, є більш ліквідними та прибутковими. Тут є можливість вільно обертати майно, змінюючи його натурально-вартісні риси, підвищуючи рівень ліквідності всіх операцій загалом, що сприяє стабілізації прибутковості. При цьому частина активів повинна спрямовуватись на процеси нормалізації рівня ризикованості фінансових чи кредитних операцій. Контроль за ризикованістю активних трастових операцій повинен завжди перебувати в полі зору фінансового менеджера, оскільки зміна вартості майна в управлінні може привести до повної втрати активів клієнтів банку, що негативно

Послуги з емісії цінних паперів
Послуги зі зберігання активів
Конвертаційні послуги
Тендерні послуги
Послуги з резервування активів
Послуги зі здійснення заставних операцій
Реєстраційні послуги
Венчурні послуги

Рис. 1. Напрями розвитку довірчих послуг

позначиться на його фінансовому стані, репутації та рівні довіри клієнтів.

Оскільки певна частина трастових операцій є спекулятивними, а майно клієнта може використовуватись для формування інвестиційного фонду, кошти якого спрямовуються в обіг з метою отримання прибутку, вони здатні нормалізувати рівень дохідності фінансових операцій загалом, а рівень дохідності довірчих операцій для клієнта дорівнюватиме середньому рівню дохідності інвестиційних.

Для клієнта, що передає майно банку в управління, яке має велику вартість, більш вигідним є пасивний траст, оскільки в такому разі зберігаються його вартість та матеріально-речова форма. Такі операції, як правило, для клієнта є фінансово збитковими, але переваги збереження майна можуть переважати поточні витрати на супровід трасту.

Загалом можна стверджувати, що використання трасту як одного з видів фінансових операцій є вигідним як для значного кола банків та їх клієнтів, так і для фінансової системи загалом. Це виявляється в ефекті стабілізації фінансових потоків, що пов'язаний з нормалізацією вартості активів в обігу. Чим більше вартість активів в обігу, тим вище рівень валової дохідності, тим вище рівень їх оборотності, тим стабільніше економічна система, оскільки все більша частина вартості активів приносить їм власникам дохід.

Процес нарощення загальної вартості активів може використовуватися для реструктуризації фінансового ринку, оновлення банківської системи та структури її клієнтів. Ринок за рахунок ефекту інформатизації позбавляється збиткових операцій та фізичних чи юридичних осіб, які їх проводять.

Використовуючи активи трасту, банки акумулюють кошти, формують фонди, які в обігу здатні формувати ефект масштабу, знижуючи

витрати клієнта та нормалізуючи прибуток. Проте рівень ліквідності таких операцій може зростати тільки до того часу, поки банк може залучити всі ресурси в обіг, забезпечуючи певний рівень їх прибутковості.

Банківські установи, використовуючи траст, можуть виконувати роль контрольної системи рівня ліквідності активів у трасті. Так, беручи в управління тільки ліквідне майно, банк може стимулювати клієнта до зміни натурально-речової форми власних активів з метою забезпечення можливості їх операційного управління. В такому разі все більша кількість клієнтів може бути зацікавлена у співпраці з банком, що дасть можливість зберігати власне майно прийнятної рівня ліквідності. Банку такі операції принесуть додаткові непрямі дивіденди у вигляді відмінної репутації та розширення кола клієнтів за рахунок пропозиції додаткових послуг.

Ще однією складовою частиною фінансової системи України, яка потребує розвитку, є інвестиційна. Тут концентруються вільні кошти, що в обігу трансформуються в продуктивні сили. З кожним роком попит на професійне управління інвестиціями зростатиме разом зі збільшенням доходів громадян. Трастова система здатна ефективно оптимізувати перерозподільні процеси за рахунок ресурсів третіх осіб. Вигода тут є подвійною, адже розвивається фінансова система та активізуються економічні відносини за рахунок появи в обігу додаткової маси ресурсів, які здатні приносити додаткову вартість. З точки зору постачальника трастового фонду зростання маси активів в обігу приводить до посилення його тиску на ринок, що може призводити до зниження дохідності інвестицій. Отже, виникає потреба формування системи ефективного перерозподілу грошової маси в обігу. Саме таким чином здійснюється перелив спекулятивного капіталу між сферами фінансової системи, вирівнюючи рівень дохідності її складових.

Використовуючи траст, кредитні установи можуть диверсифікувати ресурси та ризики, нормалізуючи прибутковість та стабілізуючи їх упродовж тривалого періоду часу. При цьому досягається оптимальний рівень платоспроможності та стійкості. Для споживачів це є можливість трансформації вільних ресурсів в оборотні активи з метою формування прибутку.

Значна кількість вчених дотримується думки про те, що існує кілька основних стратегій діяльності компаній, що використовують траст. За консервативної стратегії намагаються мінімізувати ризики, формуючи незначні операційні доходи, що покривають поточні операційні витрати. Такі типи операцій бажані для споживачів зі значними статками, основне завдання яких полягає у збереженні активів та покритті інфляційних витрат операційними доходами. Фактично цей тип операцій унеможлиблює різке накопичення ресурсів та мінімізує дохідність таких операцій. Вони сприяють стабілізації фінансових потоків

та вирівнюванню доходності. Спекулятивний аспект фактично відсутній.

Наступна стратегія має назву нормалізованої. Основне її завдання полягає в підборі таких обсягів ресурсів з таким рівнем ліквідності, щоб гарантувати стабільний рівень рентабельності. Така стратегія пов'язана з управлінням різною масою ресурсів в обігу, що спричиняє більш значні коливання їх вартості на ринку. Тут з'являється поле для здійснення спекулятивних операцій, дохідність яких не є значною, але з огляду на обсяги ресурсів в обігу вони можуть принести значний валовий дохід.

Коли потрібно швидко наростити обсяги ресурсів, використовують активні типи довірчих операцій. Вони здатні в короткий період часу підвищити ліквідність активів в обігу, проте супроводжуються високим рівнем ризику. Як правило, за таких видів операцій кошти швидко вводяться на ринок та швидко виводяться, забезпечуючи зріз певної суми доходу, пов'язаного з коливанням цін на аналогічні активи. Стабілізаційні операції, як правило, не опосередковуються такими видами інвестицій, бо ризик втрат є надзвичайно високим.

Цільова стратегія використовується з метою контролю над новими економічними об'єктами та процесами шляхом тривалого інвестування певних сум коштів у нові формування або компанії зі значною величиною ліквідності активів. Такі типи операції здатні заспокоювати фінансовий ринок, вирівнюючи рівень рентабельності операцій на ньому. Регулятивна стратегія спрямована на контроль за стабільністю операцій у тривалому періоді часу. Вона не дає змогу отримувати значні прибутки інвесторам, але здатна мінімізувати ризики та вирівняти потоки фінансових ресурсів на ринку.

Використовуючи інструменти фінансового ринку та видозмінюючи матеріально-речову форму активів в управлінні, банк може формувати ефект економічної дифузії, диверсифікуючи активи в обігу; за рахунок таких операцій отримувати додаткові дивіденди у вигляді доходів, нових клієнтів; поширювати власний вплив на ринки, отримуючи новий досвід та корисну інформацію. Саме такі процеси викликають значний інтерес вчених та практиків, оскільки вони супроводжуються обігом ресурсів значної вартості, а їх реалізація потребує клопіткої

аналітичної роботи та формування відповідних функціонально пов'язаних інформаційних систем супроводу. На нашу думку, лише професійні учасники ринку, зокрема банки, здатні здійснювати такі операції, перебуваючи в межах прийняттого рівня ризику.

Висновки. За ступенем ускладнення фінансових процесів, розширення спектру фінансових інструментів та методів їх управління попит на довірчі послуги, на нашу думку, лише зростатиме, що стимулюватиме банки до розширення спектру послуг, беручи частину відповідальності за результати фінансових операцій на себе та перерозподіляючи отриманий дохід. За таких обставин оптимальний дохід можна отримувати тоді, коли довірчі послуги стимулюватимуть клієнтів до довготермінових відносин з кредитною установою.

Сьогодні суб'єкти господарювання в Україні продовжують процеси накопичення капіталу. Об'єктивна реальність свідчить про те, що за зростання вартості ресурсів на ринку їх дохідність з певного моменту починається знижуватися, ринок перенасичується. Саме тоді починається формування попиту на нові послуги, які здатні нормалізувати прибутковість, зберегти вартість активів.

Ми вважаємо, що в практиці здійснення трастових операцій варто використовувати такі методи нормалізації грошових потоків:

- оптимізація відсоткової ставки;
- вирівнювання (ліквідації необґрунтованих фінансових втрат);
- мінімізація процесів типізації систем руху грошових потоків;
- контроль за процесами управління ліквідністю активів.

Тут потрібно брати до уваги динаміку попиту на фінансові послуги та інструменти, яка залежить від терміну їх обігу, доходності, ринкових очікувань.

Загалом довірчі послуги здатні бути ефективним способом нагромадження та збереження капіталу. Причому основними принципами їх реалізації є підбір оптимальних методів їх використання, інформатизація суспільства про їх можливості та переваги. Дотримання цих принципів сприятиме появі ефективної системи управління активами та забезпечить прийнятний рівень її якості.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Гнатів О.А. Перспективи розвитку і вдосконалення ринку банківських послуг в Україні. Вісник університету банківської справи. 2015. № 3(24). URL: <http://visnuk.ubsnbu.edu.ua/article/viewFile/97614/93134>.
2. Корнєєв В.В. Кредитні та інвестиційні потоки капіталу на фінансових ринках: монографія. Київ: НДФІ, 2003. 376 с.
3. Корнєєв В.В. Конкурентоспроможність банків України в умовах лібералізації ринків фінансових послуг. Вісник Національного банку України. 2007. № 11. С. 14–17.
4. Новіков В.М. Державно-корпоративна інтеграція: інституціональна структура та механізм розвитку. Демографія та соціальна економіка. 2012. № 1. С. 129–137.

5. Роєнко В.В. Довірче управління активами як інструмент підвищення ефективності управління інвестиційними ресурсами страхових компаній. Вісник ЖДТУ. 2011. № 4 (58). С. 367–370.
6. Соломіна Г.В. Функціонування компаній з управління активами: світовий досвід і вітчизняна практика. Науковий вісник: фінанси, банки, інвестиції. 2012. № 2. С. 28–32.
7. Сороківська З.К. Теоретичні та практичні аспекти вдосконалення фінансово-кредитного механізму. Вісник ТНЕУ. 2008. № 2. URL: <http://dspace.tneu.edu.ua/bitstream/316497/26764/1/Сороківська203.pdf>.
8. Шевченко А.М. Довірче управління: ризики та дохідність альтернативних фінансових інструментів. Інноваційна економіка. 2012. № 6. С. 264–270.